

La cultura en el debat sobre el projecte d'Europa

Publicat per [Marta Llobet Franquesa](#) [1] el 13/03/2017 - 12:18 | Última modificació: 13/03/2017 - 14:35

A propòsit de la conferència de Srećko Horvat al CCCB

Fa uns dies vaig assistir a la conferència que [Srećko Horvat](#) [2] (1983), el filòsof croat deixeble de Slavoj Žižek, [1] [3] va oferir al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) en el marc del debat sobre el projecte europeu, que actualment viu un dels moments més crítics. L'acte [4], part del cicle 'Vella Europa, noves utopies', va ser multitudinari. De fet, Horvat ha estat un dels pensadors convidats més mediàtics i ha concedit diverses entrevistes als mitjans en les darreres setmanes.

En aquesta intervenció al CCCB, però, malgrat l'aparent **posicionament de les polítiques de la Unió Europea**, les quals defensen la cultura com un dels pilars per reconstruir la identitat d'Europa i per al seu desenvolupament sostenible, **no va fer referència de manera explícita a la cultura**. Davant aquest fet, proposo una petita reflexió per dilucidar **quin és el paper del sector cultural en els debats de l'actualitat** sobre aquesta qüestió, després de fer un repàs del que va ser la conferència del croat.

El discurs de Horvat s'alinea amb el de la intel·lectualitat d'esquerres que aposta per **recuperar el materialisme històric** d'arrel marxista i hegeliana; és a dir, a grans trets, una revisió del passat amb el distanciament necessari per reconfigurar les polítiques del present. Així, després d'enumerar alguns dels signes del malestar dels darrers temps, com ara **l'auge del populisme, l'austeritat, la crisi dels refugiats i el Brexit**, i de constatar, per tant, que vivim en un **estat de dret que genera «estats d'excepció» que són la regla** —en al·lusió a Giorgio Agamben—, Horvat va exposar **les claus per donar resposta a les dues reaccions que fins ara s'han imposat entre la classe política i la ciutadania** davant els últims esdeveniments: la negació del fetixisme («fetishism denial») i el fetixisme de l'Apocalipsis («fetishism of Apocalypse»); termes que es refereixen a la insistència d'actuar amb una lògica contradictòria que nega uns fets evidents [2] [5] i d'alarmar-se per la imminència d'un futur catastròfic, respectivament.

Imatge de la portada del magazín alemany *Der Spiegel*, el 12 de novembre de 2016, que il·lustra el concepte de fetixisme de l'Apocalipsis

Segons Horvat, **els ciutadans han d'actuar en l'àmbit local i nacional però també internacional, buscant estructures productives alternatives** —les cooperatives, per exemple— que emancipin la societat de retòriques historicistes heretades del passat. No obstant això, la seva **utopia europea** parteix de l'ideal d'Engels, en què tothom té les seves necessitats mínimament cobertes, però no de l'optimisme. Precisament, en la pel·lícula [Hotel Europa](#) [6] (*Smrt u Sarajevu*, «Mort a Sarajevo», 2016) del director Danis Tanović, una adaptació lliure de l'obra teatral homònima de Bernard-Henri Lévy que vaig veure recentment al cinema, s'evidenciava una **postura de desencant** envers la represa del materialisme històric i una **desconfiança cap a una oportunitat de futur massa cops frustrada**: «Solo nos sentimos un pueblo cuando nos golpea el desastre», deia un dels personatges.

Pel que s'ha dit fins ara, **semblaria que ens trobem davant d'un conflicte d'ordre exclusivament politicoeconòmic**. I és que, tal com diu el filòsof i sociòleg [César Rendueles](#) [7] (1975), també en línia amb l'adscripció ideològica de Horvat:

[...] desde los años noventa se ha producido una **notable politización de los discursos culturales**. Aún hoy es mucho más probable oír hablar de desigualdad, cooperación o respeto a la diferencia en un museo que en un centro laboral. Sólo a modo de ejemplo, en las dos últimas décadas **los principales teóricos de la izquierda radical** que han visitado nuestro país —Toni Negri, David Harvey, Immanuel Wallerstein, Angela Davis...— **han hablado mucho más a menudo en museos y centros culturales que en sindicatos, sedes de partidos o centros sociales**. Un poco como si **la cultura** hubiera asumido el rol de **guardiana de la emancipación en el entorno postmoderno**. [3] [8]

Efectivament, **el sector cultural ha fet un esforç notable en els darrers temps per denunciar els efectes no volguts del neoliberalisme global**, malgrat l'excessiva confiança dipositada en el culte a les TIC com a garants del progrés social, segons el meu parer. Però, com diu Rendueles, el mercat ha fet seu aquest discurs crític, paradoxalment, apel·lant a valors tan propis de les arts com «innovació» o «reinvenció personal» per legitimitzar uns processos no sempre beneficiosos, que ens molts casos han acabat per convertir la cultura en un dispositiu de **subordinació** al seu servei.

Per tant, és necessària i urgent una dosi de crítica. Perquè després de l'esclat de l'anomenada «bombolla cultural», a través d'inversions descontrolades i poc medidades en operacions urbanístiques, festivals i laboratoris de creació, trobem **experts del sector que denuncien la marginació de la cultura en els pressupostos de la Unió Europea** i que reivindiquen la seva importància en «la planificació urbana, el creixement econòmic, l'emprenedoria, la cohesió social, l'educació i la salut» ([Philippe Kern](#) [9]. *Mainstreaming culture in EU policy*,

2017), i com a «**subestructura** que assigna significació i valor a la idea d'Europa» ([Pascal Gielen](#) [10]. *No culture, no Europe*, 2015). Però, té sentit reclamar el pes que li pertoca a la cultura, assumint al mateix temps que es tracta d'una política **subsidiària**?

El sector cultural encara és lluny d'imaginar una estratègia radical basada en la seva autonomia intrínseca. En comptes d'això, es reclama com a **substrat** cohesionador del projecte europeu, com a marc de referència no visible, com a sistema d'apoderament que no ha sabut constituir-se com a força fora dels àmbits purament **subversius**. Sens dubte, el concepte de cultura és una **abstracció complexa que té a veure amb la negociació subjectiva i crítica de la multitud d'aspectes que conformen la identitat humana** —definició a la qual, per cert, tendeixen els discursos actuals del patrimoni—, però no ens hauria de fer reflexionar que es reivindiqui en un pla tan poc ostensible, o fins i tot auxiliar i accessori?

Aquesta tarda, Sre?ko Horvat farà una altra conferència sobre el projecte d'Europa al [Palau Macaya](#) [11] de Barcelona. No ens hauríem de sorprendre, però, si no parla de cultura.

* **sub-** 1 [LC] Prefix que significa 'sota', 'situat a sota', 'en grau inferior', 'en menor proporció', 'no del tot', 'gairebé', 'aproximadament'. Ex.: *subaxil·lar*, *subàcid*, *subòxid*, *subdesèrtic*. (Font: *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, 2a edició.)

[1] [12] Horvat va escriure, en col·laboració amb Žižek, el llibre *What Does Europe Want?* (Columbia University Press, 2014).

[2] [13] El psicoanalista francès Octave Mannoni va establir les bases d'aquest concepte amb l'expressió «Je sais bien, mais quand-même...» («bé que ho sé, però així i tot...») recollida al llibre *Clefs pour l'imaginaire ou l'autre scène*, escrit el 1969.

[3] [14] Fragment de l'article «Las paradojas de la cultura crítica. Las clases creativas como intelectualidad orgánica del capitalismo postfordista» a [Periférica. Revista para el análisis de la cultura y el territorio](#) [15] (núm. 17, p. 19-25). L'autor també ha escrit, entre d'altres llibres, *En bruto. Una reivindicación del materialismo histórico* (2016).

Etiquetes: Europa

Etiquetes: ideologia

Etiquetes: polítiques públiques

- [16]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2017/cultura-debat-sobre-projecte-d-europa>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/llobetfm>

[2] <https://www.opendemocracy.net/author/sre%C4%87ko-horvat>

[3] http://interaccio.diba.cat/#_ftn1

[4] <http://www.cccb.org/ca/activitats/fitxa/guerra-o-utopia/225700>

[5] http://interaccio.diba.cat/#_ftn2

[6] <https://www.youtube.com/watch?v=Tpb6kizbTCg>

[7] <https://espejismosdigitales.wordpress.com/acerca-de/>

[8] http://interaccio.diba.cat/#_ftn3

[9] <http://esharp.eu/opinion/mainstreaming-culture-in-eu-policy-making>

[10] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2017/no-culture-no-europe>

[11] <http://agenda.obrasocial.lacaixa.es/ca/-/proximo-colapso-en-la-ue-la-leccion-de-yugoslavia?centros=palau-macaya&result=true#itinerancias>

[12] http://interaccio.diba.cat/#_ftnref1

[13] http://interaccio.diba.cat/#_ftnref2

[14] http://interaccio.diba.cat/#_ftnref3

[15] <http://revistas.uca.es/index.php/periferica/issue/view/246/showToc>

[16] <https://interaccio.diba.cat/node/6998>

